

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Mores secundum conditionem. Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Imberbis iuuenis, tandem custode remora,
Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine
campi:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vili in tardus prouisor, prodigus aris,
Sublimis, cupidusque. & ama a relinquere
pernix:

Conuersis studijs: atas, animusque virilis
Quarit opes, & amicitias: inseruit honori:
Commisisse cauet, quod mox mutare labores:
Multa enim circumueniens incommoda:
vel quo

Quarrit, & inuentis miser abstinet, & times
viti,
Vel quod res omnes timida, gelidæque mini-
strat.

Dilator, spe longus, inors inuidusque futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero, Censor, Castigatorque minorum.

Et hæc quidem aurea, Aristotelique, & Ho-
ratiij digna iudicio: sed tamén ingenia ple-
runque in consuetudine, & vitæ ratione, at-
que institutis ita mutantur, vt inueniantur
senes pueri, & pueri senes: Hoc erit prudentis
oratoris animaduertere. Ex his, quæ dicta sunt
colliges, vt plurimum iuuenum animos ille-
cebra gloriæ titillandos, temperandum ali-
quando in eorum leuioribus vitijs, expectan-
dum tantisper donec iracundiæ, & cupiditates
deferuefcant, nihil cum cupidis agi, defecatis
emotionibus animi, omnia futura remissiora,
contra torrentem non esse luctandum. At si
indomitæ libidines fuerint, & maior in dies
audacia, præcipuè in agrestibus animis, vt non
modo temporis longinquitate non mirefcant,
sed obfirmatæ malitiæ incrementis serpat la-
tius: efficiendam, vt qui lenitatem contem-
pserunt, feueritatis aculeos sentiant. Solent e-
nim simillima ingenia, vt muscæ aceto, sic fe-
ueritate excitari, aut ad exemplum ariorum
frangi, si modo curuari non possunt. Apud
senes maxime spectanda erit vtilitas, pecuniæ,
prædiorum, opulentia, & omnium commo-
dorum ad viram accessio. Apud viros,
vt ipsi rationem audiunt, oratio
erit ex honestate, & vtili-
tate temperan-
da.

Mores secundum conditionem.

CAPVT IV.

Nobiles omnino sunt honoris cupidi, Ita
enim compositum est hominum ingen-
um, vt ea, quæ habent, studiosius qua-
rant, & accumulunt: At nobilitas est dignitas
quædam, & honor maiorum, quo fit, vt aliū,
atque alium honorem semper appetant. Idē
quoque facile contemnunt, sunt enim fasti-
diosi stomachi. Diuites sunt sæpè contuma-
ces, contumeliosi, delicati, ob mollitiem, & fe-
licitatis ostentationem arrogantes, apud quos
difficile est agere, nisi torrens fortunæ virtute
reprimatur. Sed licet apud Theophrastum vi-
dere elegantissimos harum personarum cha-
racteres.

Nobilium
mores.

Mores plebis.

Mores plebis describunt summi artifices,
Plato, Salust. Cornelius Tacitus, Seneca, Xe-
nophon.

Platoni dicitur, bellua multorum capitum.
ἄριον πολυκέφαλον.

Xenophonti ἀχάριστον, ἀμείων, ἐάσκαλον, ἀ-
παιδέυτον, multitudo, inquit ingrata, crude-
lis, infida, imperita.

Cornelius ait, vulgi sunt impigræ linguæ,
ignauæ animi.

Liuius, priuata cuique stimulatio, vile de-
cus publicum.

Salustius, multitudo vulgi magis more,
quàm iudicio, post alium alius, quasi prudenti-
torem sequitur.

Item. Natura inuidum vulgus ægris ocu-
lis alienam felicitatem intuetur.

Ingenio est mobili sediciosum, atque dis-
cordiosum, cupidum nouarum rerum, quieti,
& otio aduersum, aut seruit humilium, aut su-
perbe dominatur: Hæc, & alia Lipsius. Apud
huiusmodi homines, nisi prius bonis moribus
excolantur, difficillima est omnino oratio, v-
bi nulla ratio: Itaque in istis, & similibus
fatius conticescere, quàm sine fructu, & sæpè
cum maximo periculo verba facere. Tentan-
da sunt etiam nonnancquã remedia feueriora,
vbi minime profunt lenia. Sed hæc tenus de mo-
ribus personæ.

Iam in deliberatio genere spectandus se-
quitur post efficientem finis, & is, honestas

G g g g 2 cum

cum utilitate coniuncta, omnis autem honestas cum virtute posita est.

De honesto.

Virtus est animi habitus, laudabiles eos efficiens, in quibus est: cuius quatuor sunt fontes, Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia, de quibus in demonstratio genere dictum est.

Nunc quomodo ex partibus antea enumeratis, orator elicere possit argumenta ad rem suadendam, vel dissuadendam, ostendemus, si rem secundum iustitiam probare velit.

Honesti ratio quomodo tractanda.

Primum demonstrabit, eam diuino cultui consentaneam, summo numini gratam, & acceptam.

Secundo patrum institutis, & legibus, consuetudinibus maxime conuenire: parentum, affinium, ciuium charitatem inter se continere.

Tertio spectare ad referendam gratiam, quo nullum officium magis necessarium est.

Quarto improborum audaciam reprimere, bonis signum ad bene sperandum proferre.

Quinto disciplinam, modestiam ciuitatis, hoc maxime facto contineri.

Postremo, nefas esse fidem violare, officium negligere, ignominiosam perfidia notam subire, seruandam cum hostibus fidem, necessitudinem cum clientibus, retinendam, deinde religiose obseruandum, verus dictum. *Quod ubi si non vis, alibi non faceris.*

Vt rem honestam esse secundum fortitudinem planum faciat orator, in primis magnam esse ostendet, quæ non vile habeat virtutis experimentum.

Secundo, pro honesta causa non modo subeundos, sed vltro etiam appendendos, esse labores.

Tertio, mortem quauis turpitudine iucundiores esse.

Quarto, virum non esse, qui propter dolorem ab officio, fortitudine, & honestate recedit.

Quinto pro veritate, & sua, suorūq; sed potissimum pro Dei gloria nullas inimicitias, formidandas, nulla tormenta recusanda.

Temperantia vberem suorum, & dissuasiuam materiam suppeditabit, cum ostendet, quam magnum, quam regium, quam diuinum sit libidinem coercere, vota immodica, & cupi-

ditates non admittere, volitantem vanæ laudis cupiditate animum cohibere: eundem crudelitate incitatum, ratione compefcere, victis ignoscere, iacentes erigere, denique in summa dignitate, & rerum potentia tenere modum.

Prudentia per cæteras sparsa virtutes efficiet, vt orator aduocet in consilium præteritas, memoria duce, & comite experientia, consideret præsentis, consulat peritos, bonisque consiliarios, seipsum excitet, & acuat ad bene coniiciendum, ratiocinetur, prouideat, circumspiciat locum, tempus, facta, personas, prospiciat difficultates, & mature adhibeat remedium.

Hæc ad prudentiam: quæ secus fiunt, contra prudentiam fiunt.

De utili.

CAPVT V.

Vtilitatis duæ sunt partes. Prima incolomitas, altera felicitas. Proponet igitur prudens orator malorum fugam, eo enim argumento maxime afficiuntur auditores, nec vilis est adeo sui negligens, qui non statim cogitet, quo pacto se à periculo expedire, & salutem consequi possit. Felicitas omnes utilitates complectitur, quæ humanam vitam exhilarant, sub ea continentur artes, nobilitas, gloria, amicitia, pulchritudo, robur, valetudo, omnia denique commoda, quæ tanti faciunt mortales, vt ad ea pene sola aures arriant, cætera perfunctorie, & oscitanter audiunt.

Vtilitatis duæ partes.

De necessario facili, incundo.

CAPVT VI.

Omnis porro argumenta facile obruit necessarium: Nam, & si utilitates, quam speciosissimæ ostendantur, inueniuntur tamen adeo segnes animæ, quæ non facile commouentur, maxime si quid exhauriendum est in negotio laboris. At vbi necessitas rei obeunda clarissime ostenditur, qualis est, salus